

Interview

door

Herman Schimmelmel

Componist Dirk Zwart over kerkmuziek voor koren 'Je moet investeren om de traditionele kerkmuziek opnieuw te bezelfen'

Foto: Hans Tak

Het eerste wat me opvalt in de ruime werkkamer van Dirk Zwart, componist en kerkmusicus, is de enorme hoeveelheid boeken langs alle wanden van de kamer. Je waant je meteen in zo'n oude bibliotheek en de twee prachtige rustieke banken in het midden van de kamer completeren dat beeld. Relaxed zittend met een sigaar in de ene hand en een kop koffie in de andere, vertelt Dirk dat een deel van die boeken stammen uit de tijd dat hij, als letterkundige, zich bezig hield met Nederlandse literatuur.

'Het omslagpunt kwam eigenlijk pas toen ik gevraagd werd om een 'passion' te schrijven voor het christelijk-culturele tijdschrift Icarus. Dat werd mijn paasoratorium *Het Lam dat ons doet leven*, met teksten van Ria Bor-kent. Daarna is het nooit meer opgehouden. Ik merkte

dat het componeren van kerkmuziek wel heel erg mijn hart had en dat daar toch ook een grotere markt voor is dan de markt voor literatuur.'

Hekel aan oppervlakkigheid

Het leven van Dirk Zwart bestaat uit kerkmuziek en componeren is daar een deel van. Er zijn weken dat hij niet componeert en weken dat hij er heel erg mee bezig is. Daarnaast is er zijn muziekuitgeverij Nootzaak, zijn er zijn wekelijkse koorrepetities en het advieswerk voor commissies die zich bezighouden met kerkmuziek. Hoewel hij een zakelijk belang heeft met zijn muziekuitgeverij schrijft hij niet op een zodanige manier dat het lekker verkoopt. 'Dat interesseert me wel, maar niet uit verkooptechnische overwegingen. Ik heb van nature wel de neiging om mensen te willen bereiken en dat wil elke componist. Ik schrijf vrij toegankelijke muziek, welluidend, goed in het gehoor liggend, maar als ik het gevoel heb dat het naar het populairere neigt gaan er alarmbellen rinkelen omdat ik een hekel heb aan muzikale oppervlakkigheid.'

Lastigvallen

Met zijn werk 'de boer op gaan', zoals hij dat noemt, ligt Zwart eigenlijk niet. Die kant van zijn componeren vindt hij lastig en staat hem ook eigenlijk tegen. Hij deinst er niet voor terug om publiekelijk zijn mening te geven over kerkmuziek. Zo schreef hij het boek 'Kogels in de kerk en andere beschouwingen over (kerk)muziek', maar zo vervolgt Zwart: 'Ik vind het eigenlijk heel vervelend om mensen lastig te vallen en te roepen: luister eens naar mijn muziek.'

Vijf premières tegelijk

De muziek die Zwart schrijft ontstaat dan volgens hem ook voor een bepaalde gelegenheid. De meeste muziek schrijft hij voor zijn eigen koren. In de Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) is Zwart een van de eersten geweest die begonnen is met een cantorij en als gevolg daarvan heeft hij de meeste muziek geschreven voor de praktijk van zijn eigen kerkdiensten. 'De beide koren die ik nu heb zijn heel belangrijke katalysatoren voor het ontstaan van mijn muziek omdat ik voor concrete diensten schrijf. In de Gereformeerde Kerk zijn steeds meer koorjes en cantorijen ontstaan. Daardoor heeft mijn muziek daar wel ingang gevonden omdat ze ook allemaal op zoek zijn naar muziek die voor die kerkdiensten geschikt is.' Dirk Zwart kreeg in eigen kring vooral bekendheid met zijn Paasoratorium omdat de première plaatsvond op wel vijf plaatsen tegelijk in Nederland.

De van oorsprong literaire publicist Zwart schrijft zelf geen teksten voor zijn muziek, maar beschouwt de teksten die hij krijgt wel als vertrekpunt voor zijn muziek. 'Ik heb heel lang teksten uit boekjes gehaald. Teksten die mij op een bijzondere manier aanspraken zoals bijvoorbeeld van Oosterhuis of van A.F. Troost. Ik schreef toen heel veel muziek voor de Samen op Weg Cantorij in Vlaardingen. Daar is eigenlijk mijn componeren begonnen en uit die muziek heb ik ook mijn eerste cd samengesteld. In die tijd dacht ik dat ik in mijn eigen kerk nooit iets zou kunnen doen omdat kerkmuziek toen nog beperkt werd tot gemeentezang. In mijn kerk zijn er inmiddels ook kerkmuzikale ontwikkelingen gekomen, een inhaalslag op kerkmuzikaal gebied, die het voor mij mogelijk maken om daar mijn composities te gebruiken.' Inmiddels schreef Zwart ook muziek bij teksten van anderen, zoals Ria Borkent, Hans Mudde en Martin de Geus.

Op de website van Dirk Zwart, www.dirkzwart.com, staan voorbeelden van zijn bladmuziek en muziekfragmenten om te beluisteren.

McDonaldisering

De vraag of we de jeugd in de kerk vast moeten houden met andersoortige muziek dan nu het geval is, ontkent Dirk Zwart ten stelligste. 'Ik zou het jammer vinden als we onze prachtige kerkmuzikale traditie zouden innuïen voor populaire muziek. Ik zie dat als een soort McDonaldisering van de kerkmuziek.' Zwart onderkent wel het probleem dat jongeren en mensen van zijn leeftijd of nog iets ouder die zijn opgegroeid met de Beatles en de Rolling Stones, de populaire cultuur in het bloed hebben zitten. 'Maar ik denk dat het helemaal niet slecht is dat de kerk een eigen muzikale cultuur blijft houden, die hoeft wat mij betreft niet geënt te worden op de populaire muziekcultuur.' Zwart vindt dat je in de kerk moet laten zien en laten horen dat je met andere dingen bezig bent, met muziek die kwaliteit en diepgang heeft en niet met muziek die alleen bedoeld is om een plezierig gevoel op te wekken en voor het uiten van emoties. 'Je kunt beter investeren om de traditionele kerkmuziek opnieuw te bezien dan je toevlucht te nemen tot die slappe muziek van Opwekking.'

Met passie spreekt Zwart over zijn wens om de kerkmuziek in Nederland te ondersteunen. Zo is hij lid van een van de redactionele werkgroepen van het Project Nieuw Liedboek en heeft hij het initiatief genomen tot de oprichting van de Stichting Nieuwe Kerkmuziek. Deze stichting (www.kerkmuziek.nu) zet zich in om de vocale kerkmuziek van Nederlandse bodem onder de aandacht te brengen. 'Ik zie dat de ontwikkeling van de kerkmuziek nu twee kanten op gaat. Aan de ene kant zie ik de verplating en evangelicalisering van de muziek. Aan de andere kant zal er van de verschijning van het Nieuwe Liedboek ook een stimulans uitgaan om de traditie op een goede manier voort te zetten. Het is normaal dat je nieuwe liederen zingt in de kerk, dus het is heel mooi dat er in Tussentijds en straks in het Nieuwe Liedboek nieuwe liederen zijn opgenomen, die muzikale ontwikkelingen van na 1973 weerspiegelen.'

Op dit moment werkt Zwart aan een serie psalmen voor koor en gemeente, op de onberijmde tekst uit de Nieuwe Bijbelvertaling. Is hij bijzonder tevreden met een bepaald werk dat hij heeft geschreven? Zwart vindt het een moeilijke vraag. 'Na enige aarzeling geeft hij toe dat hij wel heel blij is met het *Gloria* uit zijn Kerstoratorium. 'Er blijft mee zijn is ook een betere verwoording dan er tevreden over zijn omdat, als ik een geslaagd stuk muziek maak, dat altijd ervaar als een geschenk en niet zozeer als een prestatie. Voor mij heeft componeren altijd nog iets heel wonderlijks, je presteert niet iets maar je krijgt iets.'